

UDK 271.5(497.5)“17“(091)
82(497.5)“17“(091)
929 Kunić, Rajmund
Primljeno: 20. 9. 2012.
Prihvaćeno: 29. 10. 2012.
Izvorni znanstveni rad

Novi prilozi za životopis Rajmunda Kunića

Irena Bratičević
Odsjek za klasičnu filologiju
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3
10000 Zagreb
Republika Hrvatska
E-adresa: irena.braticevic@ffzg.hr

U radu se prikazuje životni put Dubrovčanina Rajmunda Kunića (1719-1794), latinističkog pjesnika, prevoditelja i predavača na isusovačkim učilištima u Rimu. Iako postoji niz Kunićevih biografija – u izdanjima komemorativnog, književnopovijesnog ili enciklopedijskog karaktera – podaci u dosadašnjoj literaturi ovdje se proširuju na temelju novih spoznaja nastalih arhivskim istraživanjima i uvidom u kod nas dosad nepoznatu građu, neki se od njih, katkad nekritički preuzimani, korigiraju, te se u prikaz njegova života uključuju novija saznanja o njegovu književnom stvaralaštvu.

Ključne riječi: Rajmund Kunić, Dubrovnik, Rim, Družba Isusova, hrvatski latinizam, osamnaesto stoljeće

Prvi su se cjeloviti životopisi Rajmunda Kunića pojavili neposredno nakon njegove smrti 22. studenoga 1794. u Rimu. Nakon što je taj događaj nekrologom obilježio *Diario di Roma*,¹ ubrzo su izišla dva odulja prikaza Kunićeva života: jedan u Rimu, *De vita Raymundi Cunichii commentariolum* njegova nekadašnjeg učenika Gioacchina Tosija, a drugi u Dubrovniku, *Elogio dell' abate Raimondo Cunich* prijatelja Miha Sorkočevića. Ta su dva teksta u skladu sa žanrovskim konvencijama obilovala izrazima poštovanja i pohvalama u većoj mjeri nego faktografskom građom.² Egzaktnije biografske podatke donose djela leksikonske ili

¹ *Diario di Roma*, Rim, studeni 1794., br. 2078; navodim prema: Giuseppe Valentinelli, *Bibliografia della Dalmazia e del Montenegro*. Zagabria: Coi Tipi del dr. Ljudevito Gaj, 1855., 221.

² Gioacchino Tosi, *De vita Raymundi Cunichii commentariolum*. Romae: In typographio Paleariniano, 1795.; Miho Sargo, *Elogio dell' abate Raimondo Cunich*. Ragusa: [s. n.], 1795. Samo je pretisnut Tosijev

književnohistoriografske naravi, bilo da je riječ o isusovačkim edicijama poput Sommervogelove,³ bilo o projektima pojedinih književnosti (od Tipalda do *Dizionario biografico degli Italiani*; od Ljubića do *Hrvatske književne enciklopedije*).⁴ Na koncu, biografska je građa i dijelom pojedinačnih radova o Kunićevu stvaralaštvu, od temeljne Maixnerove studije iz 1889. do onih današnjih.⁵ U ovome se radu pristupa sintezi dosadašnjih podataka, ali se pritom, ne pretendirajući na sveobuhvatnost, također želi uputiti na neke dokumente koji su dosad bili izvan znanstvene rasprave te upozoriti na nesuglasja u dosadašnjem istraživanju i, gdje je to moguće, ponuditi za njih rješenje.

Među navedenim pregledima postoje nepodudarnosti već oko datuma Kunićeva rođenja: Caballero ima podatak da je Kunić rođen 14. lipnja 1719., što prenose i *Bibliothèque des écrivains de la Compagnie de Jésus* i Tipaldova *Biografia degli Italiani illustri*, dok Sommervogel daje 17. siječnja, a za njim se povodi i suvremeni *Dizionario biografico degli Italiani*.⁶ Točan datum 24. siječnja prisutan je, s druge strane, u kroatističkim priručnicima, a potvrđen je uvidom u maticu krštenih,

---

životopis u: Angelo Fabroni, *Vitae Itolorum doctrina excellentium*, sv. XVI. Pisis: Apud Alexandrum Landi, 1795., 216-237. Jedna je kratka leksikonska skica izišla i tijekom Kunićeva života u biografskome pregledu *Fasti litterario-Ragusini* Sebastijana Slade Dolcea 1767.

³ Caballero, Raymundus Diosdado, *Bibliothecae scriptorum Societatis Jesu supplementa. Supplementum primum*. Romae: Apud Franciscum Bourliè, 1814., 123-124; Aloys de Backer, Augustin de Backer, *Bibliothèque des écrivains de la Compagnie de Jésus*, ser. 2. Liège: Grandmont-Donders, 1854., 163-164; Carlos Sommervogel, *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus*, sv. 2. Bruxelles: O. Schepens – Paris: A. Picard, 1891., st. 1727-1733; Blaž Čavec, „KUNIC, Rajmund“, *Diccionario histórico de la Compañía de Jesús, Biográfico-temático*, sv. 3. Roma: Institutum Historicum Societatis Iesu, 2001., 2233-2234.

⁴ D. Vaccolini, „CUNICH, Raimondo“, *Biografia degli Italiani illustri nelle scienze, lettere ed arti del secolo XVIII e de' contemporanei*, sv. 1. Venezia: Dalla tipografia di Alvisopoli, 1834., 55-58; Magda Vigilante, „CUNICH, Raimondo“, *Dizionario biografico degli Italiani* (dalje: *DBI*), sv. 31. Roma: Istituto della Enciclopedia italiana, 1985., 378-380; Niccolò Tommaseo, „Raimondo Cunich“, *Galleria di Ragusei illustri*, Ragusa: Pier Francesco Martecchini, 1841.; Miroslav Pantić, „KUNIĆ, Rajmund“, *Leksikon pisaca Jugoslavije*, sv. 3. Novi Sad: Matica srpska, 1987., 530-532; Ivica Martinović, „KUNIĆ, Rajmund“, *Leksikon hrvatskih pisaca*. Zagreb: Školska knjiga, 2000., 410-412; Irena Bratičević, „KUNIĆ, Rajmund“, *Hrvatska književna enciklopedija*, sv. 2. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2010., 459-460. Vidi i: Francesco Maria Appendini, *Notizie storico-critiche sulla antichità, storia e letteratura de' Ragusei*, sv. 2. Ragusa: Dalle stampe di Antonio Martecchini, 1803., 170-177; Šime Ljubić, *Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia*. Vienna: Rod. Lechner librajo dell' I. R. Università – Zara: Battara e Abelich Libraj, 1856., 92-94; Constantin von Wurzbach, *Biographische Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*, sv. 3. Wien: Druck und Verlag der k. k. Hof- und Staatsdruckerei, 1858., 76-77.

⁵ Franjo Maixner, „Život i rad Rajmunda Kunića“, *Rad JAZU* 96 (1889): 110-166 i *Rad JAZU* 98 (1889): 85-153; Josip Torbarina, „Rajmund Kunić“, *Forum* 12 (1969): 845-851; Vladimir Vratović, „Rajmund Kunić – Raymundus Cunichius (1719-1794)“ u *Hrvatski latinisti*, sv. II. Pisci 17-19. stoljeća. Pet stoljeća hrvatske književnosti 3. Zagreb: Matica hrvatska – Zora, 1970., 433-439; Pavle Knezović, „Rajmond Kunić pjesnik i prevodilac“ u: *Isusovci u Hrvata. Zbornik radova međunarodnog znanstvenog simpozija 'Isusovci na vjerskom, znanstvenom i kulturnom području u Hrvata'*, Zagreb: Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove – Beč: Hrvatski povijesni institut, 1992., 345-355; Vladimir Vratović, „Veliki hrvatski pjesnik latinskog izraza: O 200. obljetnici smrti Rajmunda Kunića“, *Dubrovnik* 4 (1994): 67-78.

⁶ Caballero, *Bibliothecae scriptorum*, 123; De Backer, *Bibliothèque des écrivains de la Compagnie de Jésus*, 163; Vaccolini, „CUNICH, Raimondo“, 55; Sommervogel, *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus*, st. 1727; Vigilante, „CUNICH, Raimondo“, 378.

koji u radu o Kunićevu podrijetlu i obitelji donosi Vekarić.⁷ Iz njegova priloga saznaje se i da je Kunićev otac Stjepan (rođen oko 1685. u Ošljem u Dubrovačkom primorju), težačkoga roda, stupio u službu trgovca R. Draghija i 1718. preselio u Dubrovnik, a iste se godine oženio pripadnicom građanske obitelji Margaritom Jelić (1698.-1787.) s kojom je imao četvoricu sinova: Stjepan Rajmund bio je najstariji, Mato Joakim (1722.-1766.) postao je biskupijski svećenik, a Vlaho Josip (1725.-1732.) i Vlaho Ivan (1729.-1730.) umrli su kao djeca. Pjesnik je svoje prvo ime Stjepan naslijedio od djeda po ocu, a drugo ime Rajmund, koje će uzeti kao redovničko, dobio je po majčinu stricu, dominikancu i kasnijem dubrovačkom nadbiskupu Rajmundu Gallaniju, koji mu je nominalno bio kum na krštenju.⁸

Ne zna se točna godina u kojoj je umro Kunićev otac, no Appendini pripovijeda kako je njegova majka ostala udovicom dok je on još bio dječak te kako je, prepoznajući njegovu darovitost i poslavši ga u školu, marljivo nastojala oko izgradnje njegova karaktera.⁹ Na isusovačkome kolegiju u Dubrovniku Kunić je stekao osnovnu naobrazbu, tadašnji niži tečaj (*inferiora*), nakon čega odlazi u Rim da bi postao isusovcem. Dubrovnik je napustio 1. listopada 1734. i nikada se više nije u njega vratio. Ljetopis dubrovačkoga kolegija bilježi da su toga dana u Italiju otputovali i dotadašnji rektor padre Francesco Maggi i četvorica mladića koje je „odveo sa sobom za naš novicijat“: Ivan Tudišević (17), Melkior Gučetić (16) i Rajmund Kunić (15) – svi učenici Pietra Lazzarija – te Đuro Lučić (20).¹⁰

Kunić je stupio u Družbu Isusovu 20. studenoga 1734. u Rimu. U novicijatu mu je prvi učitelj bio Perudanin Fabio Danzetta, o kojem Tosi piše da je prigrlio mladoga Dubrovčanina s osobitom brigom i nastojanjem oko njegove izobrazbe. U njemu je Kunić našao prijatelja i savjetnika sve do učiteljeve smrti (1766. godine).¹¹ Potom je retoriku s klasičnim jezicima i književnostima slušao kod Carla Rotija. Kunićev studij retorike trajao je dvije godine, kako je *Ratio studiorum* propisivao za učenike koji su pokazivali osobitu sklonost k toj disciplini. Na studiju filozofije većinu predmeta predavao mu je Giambattista Faure, a matematičke Ruđer Bošković.¹²

⁷ Nenad Vekarić, „Podrijetlo Stjepana-Rajmunda Kunića“, *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku* 34 (1996): 200, 202.

⁸ Dubrovački je nadbiskup od 1722. godine do smrti 1727. godine; „Gallani“ je talijanizirani oblik prezimena Jelić.

⁹ Appendini, *Notizie*, 170.

¹⁰ „Ljetopis dubrovačkoga kolegija – Chronicon Collegii Ragusini. 1559-1764. O stopedesetoj obljetnici smrti njegova najslavnijeg đaka Ruđera Boškovića, 1787-1937, izdao Miroslav Vanino D. I.“, *Vrela i prinosi. Zbornik za povijest isusovačkoga reda u hrvatskim krajevima* 7 (1937): 66.

¹¹ Tosi, *De vita Raymundi Cunichii*, II-III.

¹² U svojoj živopisnoj, ali nažalost ne sasvim pouzdanoj literarnoj povijesnici *Dubrovačka književnost* Ivan Stojanović prenosi jednu anegdodu: „Kad bi Bošković u rimskom liceju *ex cathedra* predavao svoje fizičke i matematičke lekcije, i kad bi se izdigao iznad razuma svojijeh slušalaca, tad bi mu Kunić dosta puta presjekao riječ, i ponukao ga, – govoreći mu *naški*, – da se snizi do shvaćanja učenika“; Ivan Stojanović, *Dubrovačka književnost*. Dubrovnik: Srpska Dubrovačka Štamparija A. Pasarića, 1900, 191.

Nakon završenoga višeg stupnja isusovačke naobrazbe (*superiora*) za Kunića je uslijedio takozvani intersticij između studija filozofije i teologije, razdoblje koje je načelno trajalo pet ili šest godina, a u kojemu isusovački magistri imaju dužnost držati nastavu na manjim Družbinim učilištima. Kunić je prvo pozvan u gradić Fermo na zapadnoj obali Jadrana gdje je godinu dana predavao gramatiku, a zatim poučava književnost (*humaniores litterae*) u umbrijskome gradu Città di Castello i u Firenci. Pišući opširnije o toj fazi njegova života, Appendini ističe da je u Firenci ljepota talijanskoga pjesništva Kunića navela da se okuša sastavljati stihove na tome jeziku, čemu nisu izostale hvale slušatelja. No, nakon što je shvatio da talijanska poezija nije ona koju treba njegovati, na poticaj prijatelja i subrata Alfonsa Nicolaija okrenuo se latinskoj te je – nadahnut Ovidijevim i Tibulovim djelima, ali povrh svih Katulovim – napisao neke elegije koje su „protiv njegove volje objavljene tiskom“.¹³ Iako ne znamo o kojim bi točno elegijama bila riječ,¹⁴ Appendinijev navod podudara se s drugim spomenima o Kunićevoj skromnosti, koja se u gotovo svim njegovim životopisima provlači kao razlog zbog kojega nije rado objavljivao. Što se pak tiče tvrdnje F. M. Appendinija i nekih memoarista, koji će biti spomenuti kasnije, da je Kunić pisao i poeziju na talijanskome, za nju donedavno ni u rukopisima ni u tiskanim izdanjima nije bilo nikakve potvrde. U književnoj je historiografiji, naime, dobro poznato da je Kunićev golemi pjesnički i prevoditeljski opus – koji uključuje više od 3500 epigrama, 46 elegija, 44 pjesme u falečkom jedanaestercu, trinaest poslanica, trinaest dužih pjesama u heksametru, parafraze iz Horacija i Katula, prerade basni, cjeloviti prijevod *Ilijade*, prepjeve Teokrita, Himne Demetri, Tirteja, Mimnerma i 499 epigrama iz Grčke antologije, uz četrnaest govora – isključivo latinistički. Na talijanskome je dosad bilo poznato nekoliko privatnih pisama. (Na hrvatskome nije sačuvano ništa.) Međutim, u ostavštini Ruđera Boškovića (koja se čuva u Knjižnici Bancroft na Sveučilištu Kalifornija u Berkeleyu) u jednoj od 57 jedinica koje okupljaju pjesnička djela ne samo Ruđera Boškovića nego i njegova brata Bara i sestre Anice, nalazi se i jedan list obostrano ispisan Kunićevom rukom, s talijanskim stihovima na kojima je tako velik broj ispravaka i nadopuna da je jasno kako je riječ o autorovoj radnoj verziji. Teže je ipak znati, s obzirom na to da nema nikakva natpisa, je li posrijedi autorski tekst ili prijevod.¹⁵ Moguće je, dakle, da se takvih rukopisa

Posve je isto, no o sebi na Kunićevu mjestu, prema Appendinijevu kazivanju, pripovijedao Džamanjić. Francesco Maria Appendini, *De vita et scriptis Bernardi Zamagnae patricii Rhacusini commentariolum*. Jadera: Typis Joannis Demarchi Typographi Gubernialis, 1830., 13.

¹³ Appendini, *Notizie*, 163 [tj. 171].

¹⁴ Koliko nam je poznato, dvije su najranije objavljene elegije *Ad Josephum Dionysium Cribellum*, tiskana 1756., i *Ad Benedictum XIV quum ex gravi morbo convalesset* iz 1757. Ranije nastale elegije koje se mogu datirati, *Ad amicum in Illyrico prope Epidaurum rusticantem* iz 1738. i *De Francisco Lotharingio Romanorum Imperatore electo* iz 1745. nisu pak tiskane – prva do 1811. godine, a druga nikada.

¹⁵ The Bancroft Library, University of California, Berkeley, *Ruggero Giuseppe Boscovich Papers*, BANC MSS 72/238, ser. 1, br. 180, fol. 17. Mikrofilmovi pjesničkoga dijela ostavštine u vlasništvu su Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

s okušajima na talijanskom u budućnosti nađe više. Slično tomu, do sada nije bilo poznato da bi se Kunić bavio prepisivanjem tekstova drugih autora, no danas nam je poznat jedan prijepis poezije Bara Boškovića, koji je došao u Dubrovnik iz Italije, a u kojem je jedna od tri prepisivačke ruke ona Kunićeva.¹⁶

Iako se većina prikaza slaže da je Kunićeva magistarska praksa trajala ukupno šest godina, nijedan ne navodi precizno godine u kojima je boravio izvan Rima kao ni onu u kojoj je započeo studij teologije na Rimskome kolegiju. Martinović donosi podatak da je predavati retoriku u novicijatu Svetog Andrije na Kvirinalu počeo 1751. godine. Ako je točno što navodi Tosi, da je na to mjesto postavljen tijekom četvrte godine teologije, na studij je vjerojatno stupio 1748./1749. godine. Prema tome bi pak njegova posljednja nastavna godina u Firenci bila 1747./1748., a prva, u Fermu, 1742./1743., do kada je bio završio trogodišnji studij filozofije.¹⁷ Takvu pretpostavku podupire sačuvana molba Kongregaciji za indeks i odgovor datiran 12. ožujka 1748., kojim mu se dopušta čitanje knjiga iz gramatike, retorike, poetike, filozofije i drugih „profanih“ područja ako im sadržaj nije opscen i ako se ne kosi s istinama vjere. U vlastoručno pisanoj molbi Kunić, naime, navodi da mu je 29 godina, da je student teologije te da je završio studij retorike i filozofije, a šest godina predavao latinski.¹⁸

Za svećenika je bio zaređen 1750. godine, a svečane redovničke zavjete u Družbi Isusovoj položio je 2. veljače 1752. Retoriku je na Kvirinalu predavao do 1765. Tosi njegova profesorska postignuća prisposobljuje s Izokratovima: iz Kunićeve *officina eloquentiae* izišli su kasnije proslavljeni povjesničar umjetnosti i arheolog Luigi Lanzi, prevoditelj Francesco Maria Lucchini, komentator Diogena Laercanina Ignazio de Rossi, čuveni epigrafist Stefano Antonio Morcelli, Giuseppe Marotti i Bernard Džamanjić. Mladi je Džamanjić u rimski zavod iz Dubrovnika stigao ujesen 1753. Tri godine poslije Kunić u pismu subratu Ivanu Mariji Matijaševiću javlja: „Džamanjić se drži junački“. Koliko znamo iz oskudno sačuvane korespondencije, Kunić Dubrovčanima u to vrijeme nabavlja knjige pa tako 1754. godine preko Krista Staya šalje pjesnika Cevu, dok ostale naručene knjige još traži. Zatim ih savjetuje o književnim pitanjima pa u pismu Matijaševiću iz 1756. iznosi mišljenje da zbirka dubrovačkih pjesnika koju mu je poslao – Lukarevića,

¹⁶ Državni arhiv u Dubrovniku (dalje: DAD), *Memoriae*, 21b/33, *Pjesme Bara Boškovića*, fol. 8v-10v, 31r-64r. O rukopisu je pisano u dva navrata, ali bez prepoznavanja prepisivača: Ivan Bošković, „Dvije rukopisne zbirke latinskih i talijanskih pjesama Bara Boškovića“, *Almanah Bošković* (1963): 177-190; Pavao Knezović, „Baro Bošković (Dubrovnik, 27. travnja 1699. - Recanati, 5. svibnja 1770.)“, *Povijesni prilozi* 24 (2003): 11-13.

¹⁷ Martinović u *LHP*, 410; Tosi, *De vita Raymundi Cunichii*, VIII. Ne može biti točno što, prema Sommervogelu, navodi *Dizionario biografico degli italiani* da je Kunić nastavnik retorike u kući S. Andrea al Quirinale od 1761., a na Collegio Romano od 1768. godine. Usp. Vigilante, „CUNICH, Raimondo“, 378.

¹⁸ Ta su dva dokumenta sačuvana takoreći slučajno, jer je pjesnik kasnije na njihovoj praznoj poleđini ispisao po desetak stihova radne verzije prijevoda *Ilijade* pa su kao takvi bili dijelom autografa okupljenih nakon njegove smrti i poslanih u Dubrovnik; danas pripadaju rukopisu 997 Arhiva Male braće u Dubrovniku (dalje: AMB).

Rogačića, Petrovića i Đurđevića – ne bi više imala uspjeha jer je ukus u odnosu na prethodno stoljeće postao rafiniranijim. U istome pismu žali zbog smrti Vlaha Bolića, zahvalan Matijaševiću što je sačuvao Bolićevu poeziju, koje bi dio sigurno vrijedilo štampati.¹⁹

U ovome periodu Kunić je održao jedini govor koji mu je izišao tiskom, *Clemente XIII Pontifice Maximo renuntiato oratio*, 31. kolovoza 1758. u Rimskome kolegiju kada su isusovci željeli odati počast Družbi vrlo sklonu Carlu Rezzonicu, izabranom za papu 6. srpnja. Istomu razdoblju pripadaju i neke stihovane poslanice (Duriniju, Bonamiciju, Buoncompagniju) i elegije, kao što su one posvećene Benediktu XIV., Crivelliju, Klementu XIII., Boškoviću i Džamanjiću, koji 1764. godine objavljuje spjev *Echo* zajedno s učiteljevim prepjevima Teokrita, Homera, Kalimaha, Mimnerma i epigrama iz Grčke antologije, što svjedoči da je Kunićev prevoditeljski rad tada bio vrlo intenzivan. Upravo bi u vrijeme oko 1760. trebalo smjestiti i njegove prijevode s talijanskoga: Tassa, Zanottijevih soneta te Cordarine šaljive pjesme o perici Ruđera Boškovića, a 1763. tiskana je elegija kojom obilježava Boškovićev povratak iz Beča u Rim.

U razdoblju u kojem je predavao retoriku isusovačkim novacima na Kvirinalu, Kunić je postao i članom tada vodećega književnog društva, Akademije Arkadije. Točna godina njegova ulaska u Arkadiju još nije poznata. Godina 1734., naime, koju donosi Knezović, preuranjena je jer je Kunić te jeseni tek stigao u Rim kao petnaestogodišnjak.²⁰ Osim toga, iz njegove se elegije *Ad Myraeum Arcadiae custodem* jasno iščitava da je u akademiju primljen za mandata M. G. Moreija, koji je generalni kustod od 1743. do 1766. godine. Okvirnu dataciju, oko 1750. godine, donosi „imenik“ *Gli arcadi dal 1690 al 1800*, a Stanojević, koji je u Rimu proučavao arhivske dokumente o Dubrovčanima u Arkadiji, prvi trag o Kunićevu nastupu u akademiji nalazi u 1755.²¹ Iako su u Arkadiju bili upisani brojni učeni ljudi: filozofi, matematičari, prirodnjaci, liječnici, pravnici, ona je prvenstveno bila literarno udruženje ustanovljeno s nakanom da reformira dotadašnju književnu poetiku. Novi ukus temeljila je na tradicionalnome humanističkom obrazovanju i u skladu s klasicističkim strujanjima pozivala na oponašanje klasika: Homera, Anakreonta, Pindara, Teokrita, Vergilija, Horacija, Dantea, Petrarke i Bernija. Sa snažnijom produkcijom na talijanskom jeziku, do 1780. akademija je objavila trinaest svezaka *Rime degli Arcadi*, četiri prozna izdanja te tri latinske

¹⁹ Više o pismima i njihovu transkripciju vidi u: Vesna Miović-Perić, „Ulomci korespondencije Rajmunda Kunića“, *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku* 34 (1996): 31-47.

²⁰ Usp. Sebastijan Slade, *Fasti litterario-Ragusini. Dubrovačka književna kronika*. Preveo i bilješkom popratio Pavao Knezović. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2001., 252. Knezović ne navodi izvor. Moguće je da je posrijedi tiskarska pogreška pa je godina 1734. otisnuta mjesto 1754.

²¹ Predrag Stanojević, *Kraj književnosti starog Dubrovnika*. Beograd: Filološki fakultet i Narodna knjiga, 2002., 17. Ondje je i podatak iz: Anna Maria Giorgetti Vichi, *Gli arcadi dal 1690 al 1800: onomasticon*. Roma: Arcadia, Accademia letteraria italiana, 1977., 208.

zbirke (*Arcadum carmina*) uz još golem broj pojedinačnih, najčešće prigodničarskih publikacija. U sedam takvih – koliko je danas poznato – te u trećem svesku *Arcadum carmina* sudjelovao je svojim stihovima i Kunić. Osim toga, da je uživao velik ugled u tom udruženju, u kojem je nosio pastirsko ime Perelau Megarides (Perelao Megaride, Megarense), svjedoče i izbori za cenzora (dužnost kojega je proučiti i prosuditi sadržaj djela koja se objavljuju) 1756., 1764., 1775./1776. i 1779.-1783. te za kolegu (*vicecustode*, jedan od dvanaestorice pomoćnika glavnoga kustosa) 1792./1793., a šest mjeseci nakon njegove smrti upriličena je *adunanza* na kojoj je Agostino Chigi održao posmrtni govor, dok je nekoliko članova, među kojima i Marko Faustin Galjuf, recitalo stihove njemu u čast.²²

Drugo književno društvo kojega je Kunić bio članom manje je poznata *Accademia degli Infecondi*, osnovana daleke 1613. i ponovno oživljena četrdesetih i pedesetih godina 18. stoljeća zalaganjem Giuseppa Ercolanija. On u svojoj palači organizira tjedne sastanke na kojima se čitaju i komentiraju prozni i pjesnički tekstovi, najčešće snažne religiozne inspiracije, budući da je akademiju posvetio Bogorodici i njezinu Sinu i da je ona, bilo kao članove, bilo kao slušatelje, u velikom broju okupljala rimske svećenike i prelate. Istaknuta su ostvarenja objavljena u zbirci *Prose e versi degli Accademici Infecondi* (Rim, 1764.), u kojoj, među ostalima, sudjeluju Metastasio, Morei, Orsini, Renazzi, Visconti i sam Ercolani, a Kunić je predstavljen pjesmama *De Beata Maria Virgine in coelum assumpta carmen*, *Matri moestissimae carmen* i *De acerbissimo Christi cruciatu ac Beatae Virginis Matris moerore elegia*.

Od 1765. godine Kunić se nalazi na središnjem i najvažnijem isusovačkom učilištu, Collegio Romano, na kojem će biti profesorom retorike sljedećih deset godina. U tome se desetljeću neosporno afirmira i kao izvorni latinistički pjesnik i kao prevoditelj. Kao pjesnik latinist istaknuo se zahvaljujući ulasku njegovih pjesama u prigodničarska izdanja, u zbirke akademija *Infoecundorum* 1764. i *Arcadum* 1768. te nadasve u antologije katulovskih elegija u Varšavi 1771. odnosno isusovačke poezije u Cremoni 1772. godine. Kao prevoditelj stekao je ugled prepjevima grčkih pjesnika i posebice epigrama tiskanima uz Džamanjićevu *Jeku* 1764. te samostalnim izdanjem prepjeva epigrama iz Grčke antologije, *Anthologica sive epigrammata Anthologiae Graecorum selecta Latinis versibus reddita* 1771.²³ Isto-

²² V. Stanojević, *Kraj književnosti starog Dubrovnika*, 18. Ti su podaci dokaz da neće biti točno ono što tvrdi Knezović, da je Kunić član Arkadije do 1766. godine (*usp.* Slade, *Fasti*, 252), odnosno da je društvo napustio „zbog nekritičkog odnosa prema književnim plodovima njegovih članova“; *usp.* Pavao Knezović, „Elegije Rajmunda Kunića“, *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku* 34 (1996): 115. Arkadija i njezina zbivanja pojavljuju se kao nadahnuće u brojnim Kunićevim pjesmama pa i onima koje mu, prema dataciji, pripadaju među posljednje.

²³ Jedan primjerak izdanja Kunić je po Ignaziju Buoncompagniju poslao Francescu Mariji Zanottiju u Bolognu. Osamdesetogodišnjak Zanotti 29. svibnja 1772. uzvrća mu zahvalnim i pohvalnim riječima: „Io vo leggendo con mio sommo piacere i begli epigrammi che V. R. così graziosamente e con tanta leggiadria ci ha fatti latini“; *Opere scelte di Francesco Maria Zanotti*, sv. 1. Milano: Dalla Società Tipografica de' Classici Italiani Contrada del Capuccio, 1818., 675.

dobno priprema svoj *opus summum*, prepjev Homerove *Ilijade* na latinski, koji će ugledati svjetlo dana 1776.

27. siječnja 1767. Kunić piše Matijaševiću kako su mu prestala stizati pisma iz doma i kako je od Cencija, učitelja na isusovačkome kolegiju u Dubrovniku, primio vijest da mu je brat Mato teško bolestan. Mato je umro na sam Božić 1766.,²⁴ što Kunić tada još nije znao. Do sljedećega sačuvanog pisma iz prve polovine 1767. godine saznao je za bratovu smrt. U oba pisma dirljive su riječi potaknute tugom za bratom i zabrinutošću za staru i onemoćalu majku. S druge strane, u pismu svjedoči o vlastitome dobru zdravlju, radu s velikim brojem učenika, kao i o tome da se ne štedi u nastojanjima da ih uputi u studij i održi stegu, što mu dobro uspijeva.²⁵

Nastavu retorike na Rimskome kolegiju istodobno su držala dvojica profesora. Kunić, koji je odmijenio G. M. Mazzolarija, dijelio je katedru s A. M. Ambrogijem, prevoditeljem Voltaira, Vergilija i Cicerona. Ambrogi je napustio mjesto 1772. godine te ga je u posljednjem godištu pred ukinuće Družbe naslijedio Girolamo Morcelli.²⁶ Kao profesor retorike Kunić je, što je poznato iz popisa učitelja koji su nastupali i iz sačuvanih govora i stihova koji su, nažalost, iznimno rijetko datirani, u nekoliko navrata govorio pred publikom na proslavama koje su isusovci upriličivali u kolegiju povodom krupnijih događaja u svjetovnom i religioznom životu Rima ili važnijih datuma u crkvenome kalendaru. Rimski kolegij, smješten u monumentalnoj zgradi koju je isusovcima 1584. poklonio Grgur XIII., bio je u drugoj polovini 18. stoljeća, uz sveučilište Sapienza, vodeća obrazovna ustanova u Rimu s jednom od najbogatijih knjižnica, koja je još 1712. posjedovala preko šezdeset tisuća knjiga.²⁷ U Kolegiju je obično boravilo oko sto pedeset do sto sedamdeset isusovaca, od čega stotinjak studenata i tridesetak profesora, uz svećenike i braću uposlene u raznim Družbinim djelatnostima. Desetljeće u kojem ondje predaje i Kunić bilo je najburnije razdoblje u dotadašnjoj povijesti Družbe. Zbog rastućega neprijateljstva prema tom redu u prekooceanskim i zapadnoeuropskim zemljama, zatvaranja i progoni isusovaca iz Portugala počeli su još 1758., iz Francuske 1763., Španjolske i Napulja 1767. te Parme 1768. godine. Vladari su raspuštali Družbu u svojim zemljama svjetovnom vlašću, ali su zahtijevali da ona bude dokinuta i odlukom najvišega crkvenog poglavara. Pod pritiscima kojima se uspio oteti papa Klement XIII. Rezzonico, u petoj godini pontifikata popustio je njegov nasljednik Klement XIV. Ganganelli. Breve *Dominus ac*

²⁴ Vekarić, *Podrijetlo Stjepana-Rajmunda Kunića*, 204.

²⁵ Miović-Perić, *Ulomci korespondencije*, 38-39.

²⁶ Prema: „Elenco dei rettori e professori del Collegio Romano (1551-1773)“ u: Riccardo G. Villoslada, *Storia del Collegio Romano dal suo inizio (1551) alla soppressione della Compagnia di Gesù*. Romae: Apud Aedes Universitatis Gregoriana, 1954., 336.

²⁷ Više o tome u: Hanns Gross, *Rome in the Age of Enlightenment: The Post-Tridentine Syndrome and the Ancien Regime*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990., 235.

Redemptor, kojim se Družba ukida, potpisao je 21. srpnja 1773. godine. Desetak dana poslije, kada su patri proslavili svetkovinu svojeg osnivača svetog Ignacija, general Lorenzo Ricci – izbor kojega je Kunić 1758. pozdravio elegijom i epigramom – piše Cordari kako su subraća odlučna da se održe koliko mogu i kako im je jedina misao očuvati pripadnost Družbi i zvanje, ali i kako ih je sve svladao nemir i strah.²⁸ Kada je breve i službeno objavljen 16. kolovoza, za isusovce u Rimu, kojih je tada bilo gotovo tisuću, ali i u drugim zemljama (ne uključujući Rusiju i Prusku, gdje papina odredba nije imala autoritet) uslijedila je „quella notte tristissima“, kako ju naziva Mazzolari. Družba je bila razvlaštena od svega imutka. U Rimski kolegij, nekadašnji *omnium nationum seminarium*, upali su naoružani vojnici. Isusovcima nije bilo dopušteno izići dok ne dobiju svjetovna i uobičajena svećenička odijela; bio im je zabranjen čak i ulazak u crkvu, dok je u atrij bila postavljena malena tržnica. Nakon osam dana morali su napustiti kolegij i, prema vlastitom izboru, živjeti kao laici ili ostati svećenici podvrgnuti vlasti biskupa. Kunić je, kao i većina isusovaca, odabrao svećeničko odijelo i postao *abate*, no za razliku od mnogih koji su se vratili u svoj zavičaj, on je ostao u Rimu. Nastavio je i predavati na novome zavodu. Kolegij je, naime, prešao u ruke svjetovnoga klera, no kako nova uprava nije mogla dobiti zamjenu za sve dotadašnje predavače, neki su isusovci pozvani natrag. Kunić, Marotti i Petrucci imenovani su profesorima retorike i grčkoga,²⁹ i Kunić će tu ostati do smrti 1794. godine. Iz toga kasnijeg razdoblja profesorskoga rada sačuvano je među njegovim autografima više od stotinu listova s učeničkim proznim ili stihovanim sastavcima. Na poledini lista redovito je napisano prezime učenika, a godina je bilježena rijetko; pojavljuju se samo godišta 1780., 1782., 1784. i 1792.³⁰ Zanimljivo je da se među listićima nalaze i dvije roditeljske ispričnice, koje se ovdje donose kao autentično svjedočanstvo o školskoj svakodnevnici onoga vremena: „Casa 23. Marzo 1779. Marianna Van Roÿ nel atto che distintamente riverisce il Sig.^{re} D. Raimondo Cunich le fa sapere che questi due giorni Antonio non pote venire in scola e con piena stima si rassegnà“; „È pregato il Pre' Maestro à scusare Angelo Antonio Ferranti se mancò Venerdi, e Sabato mattina alla scuola per causa legitima. Bartolomeo Ferranti“.³¹

²⁸ Giuseppe Castellani, *La società romana e italiana del Settecento negli scritti di Giulio Cesare Cordara*. Roma: Edizioni Abete, 1967., 276. Cordara je u memoarskome spisu *De suis ac suorum rebus aliisque suorum temporum usque ad occasum Societatis Iesu commentarii* ostavio dragocjeno i u znatnoj mjeri nepristrano svjedočanstvo o turbulentnim okolnostima koje su zadesile Družbu. Osobito je zanimljivo poglavlje u kojem raspravlja o dobrim učincima ukinuća za njihovu zajednicu, kao što je i Kunić u nevoljama koje su dovele do ukidanja vidio priliku za rast u krepostima i vjeri (elegije *De bono aerumnæ* i *Ad amplissimum virum Balthassarem Odescalchium tempore abolitionis Societatis Jesu*).

²⁹ Više o tome u: Gross, *Rome in the Age of Enlightenment*, 236; Villoslada, *Storia del Collegio Romano*, 315.

³⁰ Listići se danas nalaze u rukopisima AMB 988-990, 993, 995, 996, 998-1002, 2246, 2248.

³¹ Objе su u rukopisu AMB 2246.

Prihvativši poziv da predaje na novome zavodu, Kunić je odbio ponudu da za veću plaću postane profesorom retorike na Sveučilištu u Pisi. Tumačenja takve njegove odluke u literaturi dvojaka su. Prema jednim do nje je došlo zato što kardinal Zelada, jedan od novih upravitelja, nije dopustio da kolegij ostane bez tako kvalitetna nastavnika ili pak zato što sâm Kunić nije htio ostaviti grad u kojem je dugo živio i stekao čvrste prijateljske odnose (Tosi) pa je dopustio prijateljima da ga nagovore na ostanak (Renazzi). Prema drugima prednost pred Pisom dao je razgovorima s učenom damom Marijom Pizzelli (Tommaseo), za koju su ga, štoviše, vezali duboki osjećaji (Van Neck).³² No nedvojbeno je da se, otkako je nakon ukinuća Družbe živio sam, Kunić intenzivnije povezo s aristokratskim i salonskim krugovima u Rimu onoga vremena.

Jedan od najpoznatijih salona vodila je Maria Cuccovilla Pizzelli (1735.-1807.), učena u filozofiji i prirodnim znanostima, pravu i povijesti, pjesništvu i glazbi, francuskom, španjolskom, engleskom, latinskom i grčkom jeziku. U njezin salon u palači Bolognetti u blizini Piazza Venezia zalazila su najveća imena onodobnoga rimskog kulturnog života – i talijanska i inozemna: Monti, Alfieri, Visconti, Canova, Kauffmann, A. Verri, Renazzi, Rezzonico, A. Chigi, B. Stay, Odescalchi, Serassi, G. G. Rossi, Cimarosa, Mengs, David, Goethe, Herder, Walsh itd. Za njihovih susreta vode se učeni razgovori, recitira poezija, sluša glazba, upriličuju izvedbe dramskih djela, igraju društvene igre. Kunić ga je počeo pohoditi vjerojatno 1772. ili 1773.³³ Ostavši zadivljen vrlinama, naobraženošću i otmjenošću njegove vlasnice, komplimentirao je njoj i članovima njezine obitelji u više od šest stotina epigrama koji su kasnije iz različitih rukopisa u njegovoj ostavštini i ostavštini njegovih prijatelja okupljeni u ciklus *Liber carminum ad Lydam*, gdje ju se naziva prema pjesničkome pseudonimu koji joj je dao sam Kunić i koji su prihvatili i drugi posjetitelji salona. Prema Tosiju, pjesnik je Lidi svakodnevno donosio barem jedan ako ne i više epigrama kao svoj dar ili, kako je sam volio reći,

³² Tosi, *De vita Raymundi Cunichii*, IX; Filippo Maria Renazzi, *Storia dell' Università degli studi di Roma detta comunemente la Sapienza che contiene anche un saggio storico della letteratura romana dal principio del secolo XIII sino al declinare del secolo XVIII*, sv. 4. Roma: Nella Stamparia Pagliarini, 1806., 356; Tommaseo, „Raimondo Cunich“, [2]; Willem Jan van Neck, „Vittorio Alfieri negli epigrammi encomiastici di Raimondo Cunich“, *Annali Alfieriani del Centro Nazionale di Studi Alfieriani* 4 (1985): 133-134.

³³ Kasnija se godina da iščitati iz: Tosi, *De vita Raymundi Cunichii*, XVII. te iz, primjerice, životopisa Marije Pizzelli u kojem De Rossi svjedoči da se nakon ukinuća Družbe Isusove, kada su u književnome svijetu zasjale mnoge zvijezde dotad zatvorene u samostanu, Kunić, jedan od najvećih filologa toga stoljeća, s Marijom Pizzelli povezo „najprisnijim i najnevinijim prijateljstvom“; Giovanni Gherardo de Rossi, „Lettera [...] ad un amico sulla morte della celebre Maria Pizzelli“, *Giornale pisano* 8 (1808): 71. No u nas, prema knjižici Luigija Rave, *Un salotto romano del Settecento*. Roma: Fondazione Marco Besso, 1826., Čičin Šain piše da je u trenutku susreta Kunić imao 53, a M. Pizzelli 37 godina; *usp.* Š. [= Čiro Čičin Šain], „Dubrovčanin Kunić u Rimu u salonu donne Marie Pizzelli“, *Novo doba* 21/119 (1938): 10, a Paljetak, ne navodeći izvor, pretpostavlja: „Bilo je to zacijelo već 1772. godine“; Luko Paljetak, „Rajmund Kunić u salonu Marije Pizzelli“, *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku* 34 (1996): 186.

zadatak.³⁴ U nekih suvremenika koji pišu o Kuniću u salonu Pizzelli javljaju se i svjedočanstva o njegovu stihotvorstvu na talijanskome jeziku. Gorani izvješćuje: „L'abbé *Kunig* a écrit en latin et en italien sur différens sujets; il se fait lire avec plaisir“, a Silvagni, koji svoju povijest rimskoga društva u 18. stoljeću temelji na dnevnicima Kunićeva poznanika L. A. Benedettija, piše da je Kunić udvarao Mariji Pizzelli pod imenom Lida i svaki put kada je bio u njezinoj kući čitao joj koju odu, madrigal ili kanconu.³⁵ Drugo svjedočanstvo, mladoga Danca Friedricha Müntera, koji staje u Rimu na putu prema Dalmaciji i Grčkoj, oslikava Kunića kako u salonu Pizzelli rado igra šah i kako dolazi gotovo svakodnevno: danju živi povučeno kod kuće, no svaku večer posjeti salon. Glasovit je pjesnik, nikad se ne smije i teško je saznati njegovo mišljenje, ali ostavlja dojam dobra čovjeka.³⁶

Palača u kojoj se oko Marije Pizzelli okupljala krema rimskoga društva nije bila jedino salonsko mjesto koje je pohodio Kunić. Postoje i svjedočanstva iz ranijih razdoblja o njegovim druženjima s Morcellijem, Stayom, Ludovicom Flanginijem i Tommasom Valpergom di Caluso na učenim sastancima kod kardinala Albanija i Borgije.³⁷ No kudikamo je za njega bio važniji krug oko Baldassarea Odescalchija, trideset godina mlađega plemića koji će mu postati književni mecena i o svome trošku izdati prepjev *Ilijade*. Baldassare Odescalchi (1748.-1810.) bio je odmalena upućivan u književnost, jezike, filozofiju i egzaktne znanosti pa su ga u Rimu smatrali jednim od najobrazovanijih aristokrata mlađega naraštaja.³⁸ Imao je dvadeset tri godine kada mu je Kunić posvetio već spomenuto prvo izdanje pri-

³⁴ Tosi, *De vita Raymundi Cunichii*, XVII.

³⁵ Joseph Gorani, *Mémoires secrets et critiques des cours, des gouvernemens, et des mœurs des principaux états d'Italie*, sv. 2. Paris: Chez Buisson, 1793., 326; David Silvagni, *La corte e la società romana nei secoli XVIII e XIX*, sv. 1. Firenze: Tipografia della Gazzetta d'Italia, ¹1882., 367.

³⁶ Podatke prenosim iz rada Ž. Muljačića, koji je konzultirao objavljene Münterove dnevnik; v. Žarko Muljačić, „F. Münter, R. Bošković i rimska kolonija hrvatskih latinista (u povodu jednog neostvarenog putovanja u Dalmaciju)“, *Anali Historijskog instituta u Dubrovniku* 12 (1970): 345-354, osobito bilješke 15. i 20. Zapisi o igranju šaha s Kunićem potječu od 17. travnja i 8. svibnja 1785. godine.

³⁷ Podatak o Kunićevu zalaženju na učene sastanke donio je Valpergin životopisac Boucheron: *Caroli Boucheroni de Thoma Valperga Calusio*. Tubingae: In Libreria Osiandrina, 1839., 9. Ondje su imena kardinala *Carlo Albani* i *Stefano Borgia*. No budući da prema izvorima tada nije bilo kardinala po imenu *Carlo Albani* (v. Salvator Miranda, *The Cardinals of the Holy Roman Church*, <http://www2.fiu.edu/~mirandas/consistories-xviii.htm>, 28. rujna 2012.), pretpostavljam da je bila riječ o Alessandru Albaniju (kardinal od 1721), zauzetome protivniku ukinuća Družbe Isusove i velikome pokrovitelju umjetnika, koji je šezdesetih godina 18. stoljeća svoju veličanstvenu vilu pretvorio u živi muzej probranih antičkih skulptura i drugih umjetnina, a Kunić mu je posvetio dva epigrama: zamišljeni natpis za rt njegove vile te epitaf 1779. godine.

³⁸ Bio je članom Akademije *degli Arcadi* (kao Pelide Lidio) te još dviju katoličkih akademija. Pisao je poeziju, filozofske, estetičke i poetološke rasprave, govore i pisma. S engleskoga je preveo epistolarni roman *Marcus Flaminius* Cornelije Knight, a najvažnije mu djelo nosi naziv *Memorie storico critiche dell' Accademia de' Lincei* (Rim 1806). Više o njemu u: Francesco Fabi Montani, „Odescalchi (Baldassare)“, *Biografia degli Italiani illustri [...] a cura di Emilio de Tipaldo*, sv. 5. Venezia: Alvisopoli, 1837., 433-437; David Armando, „Aristocrazia e vita culturale a Roma alla fine del Settecento: il caso degli Odescalchi“ u *Alfieri a Roma*, Atti del Convegno nazionale, Roma 27-29 novembre 2003, Roma: Bulzoni Editore, 2006., 71-106.

jevoda grčkih epigrama iz 1771., pohvalnicom *Balthasari Odescalchio Livii ducis Brachiani filio eximio bonarum artium cultori et patrono*. Mladi je patron uskoro u svojoj palači, koja se nalazila na Piazzzi Santi Apostoli preko puta bazilike Svetih apostola, udomljavao Akademiju *degli Occulti*. Podaci su o osnutku oskudni,³⁹ no on se morao zbiti prije izlaska *Ilijade* 1776. godine, jer Kunić u bilješci uz posvetnu elegiju (*Ad Balthassarem Odescalchium [...] Iliadis Latino carmine vertendae auctorem atque auspiciem*) o Odescalchiju govori kao o prvaku akademika koji se okupljaju u njegovu domu i čitaju poeziju.⁴⁰ Među uzvanicima koji su se u palači susretali svakoga četvrtka bili su uz Kunića i F. Soave, F. Bonamici, A. Fabroni, G. A. Taruffi, A. Eximeno, C. Varisco, L. Lanzi, P. Pasqualoni, F. de La Port du Theil i P. Serassi, koji je i vjerojatni utemeljitelj društva. Pjesnici su se svojem promicatelju odužili o prigodi njegova vjenčanja s Caterinom Giustiniani 1777. otisnuvši zbirku *Poesie degli Accademici Occulti*.⁴¹ U njezinu se uvodu nalazi svojevrsni manifest akademije, iz kojega se saznaje da se na sastancima nisu samo zanimali vlastitom poezijom nego su i raspravljali o znanstvenim i književnim pitanjima te čitali i komentirali djela antičkih i talijanskih klasika. Akademija je također osobito njegovala prijevodnu književnost.

Gotovo sva izvješća o Kunićevu životu ističu kako je dubrovački pjesnik *Ilijadu* prevodio na Odescalchijev poticaj i na njegov nagovor pristao na objavljivanje prepjeva. Svjedočanstvo o tome ostavio je sam Kunić pa u uvodnome tekstu, naslovljenu *Operis ratio eidem clarissimo viro ab interprete reddita*, kaže kako je imao pokrovitelja, poticatelja i pomoćnika kakva nije mogao ni poželjeti, koji ga je nakon objavljene *Antologije* ustrajno ohrabrivao da prevede i *Ilijadu*, a čim je djelo završeno, odredio da se o njegovu trošku i tiska u vrlo raskošnu i skupocjenu izdanju, zadržavši na koncu nekoliko primjeraka koje će darovati prijateljima, a ostale ustupivši prevoditelju u znak svojega dobročinstva.⁴² Izdanje je otisnuto u folio-formatu na 660 stranica, s naslovnicom u crnoj i crvenoj boji te s Homerovim portretom i s ilustracijama na početnoj stranici svakog pjevanja. Nije poznato koliko je primjeraka *Ilijade* izišlo iz Zempelove tiskare, no iz elogija Odescalchiju saznaje se da je on za sebe ostavio „samo stotinu primjeraka“, osta-

³⁹ I Armando u navedenoj studiji kaže tek da je Odescalchi Akademiju vodio „krajem sedamdesetih godina“; Armando, „Aristocrazia e vita culturale“, 92.

⁴⁰ *Homeri Ilias Latinis versibus expressa a Raymundo Cunichio Ragusino, professore eloquentiae et linguae Graecae in Collegio Romano*. Romae: Excudebat Joannes Zempel, 1776., [V].

⁴¹ Puni je naslov zbornika *Poesie degli Accademici Occulti pubblicate in occasione delle Nozze delle loro Eccellenze il Signor Don Baldassare Odescalchi Duca di Ceri e la Signora Donna Caterina Giustiniani de' Principi di Bassano celebrate il dì 7. d' Aprile 1777*. U njemu je svojim prilogom, latinskim prijevodom Moshove idile o otmici Europe, sudjelovao i Džamanjić, koji tada već boravi u Sieni, a Kunić je uvrstio prijevod Teokritove idile *Epitalamij Heleni*.

⁴² *Homeri Ilias Latinis versibus expressa*, XVIII. Tosi čak navodi kako si je Kunić, da bi što prije ispunio ono što mu je naloženo, odredio da mu neće promaknuti nijedan dan a da ne sastavi barem trideset stihova u prepjevu. Tosi, *De vita Raymundi Cunichii*, XIV-XV.

le poklonivši autoru.⁴³ Bilo bi zanimljivo istražiti kakva je bila sudbina izdanja: znamo za pismo, bez oznake datuma i mjesta, kojim Kuniću na prijevodu čestita nekadašnji subrat i prethodnik na katedri retorike G. Mazzolari, ali sačuvano je i pismo matematičara i književnika G. Torellija (21. lipnja 1777.), kojim se svome padovanskom korespondentu Sibiliatiju tuži da Kunićeva *Ilijada* još nije stigla u Veronu nego se o njoj samo govori.⁴⁴ Književni pak nestor Giulio Cesare Cordara 12. listopada 1776. piše Francescu Cancellieriju iz rodne Calamandrane, kamo se povukao nakon ukinuća isusovačkoga reda: „Aspetto l' Omero di Cunich. Salutatelo e ringraziatelo“. 14. studenoga obavještava ga da mu knjiga još nije stigla,⁴⁵ no dobio ju je do 9. prosinca kada moli Cancellierija da mu kod Kunića osigura još jedan svezak jer bi ovaj koji ima poslao u Nizozemsku grofu Lindenu, koji će ga sigurno ondje dati ponovno tiskati.⁴⁶ U još nekoliko navrata u prvoj polovini 1777. izvještavao je svojega i Kunićeva nekadašnjeg učenika o nastojanju da prepjev bude prihvaćen i u sjevernoeuropskoj sredini, dok je još čekao Lindenov odgovor. Odgovor je konačno dobio pred 30. kolovoza iste godine kada sa žaljenjem prenosi Cancellieriju da je Linden primio Kunićev prijevod, iščitao ga s užitkom kao, prema njegovu sudu, najbolji prepjev Homera, ali da s obzirom na slab interes za latinsku knjigu u Nizozemskoj nema smisla iznova štampati cijelo izdanje nego će biti dovoljno nabaviti određen broj primjeraka za sveučilišta u Lyndenu i Utrechtu.⁴⁷

Toskanski književni časopis *Giornale de' letterati* posvetio je punih trideset stranica novom, „maestralnom“ izdanku Kunićeva prevoditeljskog umijeća, kojim je – kako misli jedan kasniji recenzent a nekoć njegov učenik Luigi Biondi – ostavio u svijetu „eterna fama di se“.⁴⁸ Nesuspregnute pohvale tomu, ali i godinu dana mlađemu Džamanjićevu prepjevu *Odiseje* stizale su sa svih strana pa i izvan talijanskoga govornog područja.⁴⁹ O uspjehu Kunićeva prevoditeljskog pothvata

⁴³ Giacomo Giustiniani, „Elogio storico-letterario di D. Baldassare Odescalchi“, *Giornale arcadico* 71 (1837): 299.

⁴⁴ V. *Josephi Mariani Parthenii e S. I. Epistolae*. Romae: Ex typographeo forensi, 1863., 166-168; *Opere varie in verso e in prosa di Giuseppe Torelli Veronese*, sv. 2. Pisa: Presso N. Capurro e comp., 1834., 260.

⁴⁵ Nastavlja kako ne sumnja da je riječ o izvanrednome djelu jer poznaje vrijednost onoga koji ga je načinio. *Lettere di Giulio Cesare Cordara a Francesco Cancellieri (1772-1785) pubblicate sugli autografi del Museo Britannico [...]* a cura di Giuseppe Albertoti, dio I. Modena: Società tipografica Modenese, Antica tipografia Soliani, 1912., 77, 79.

⁴⁶ *Lettere di Giulio Cesare Cordara a Francesco Cancellieri*, 82.

⁴⁷ *Lettere di Giulio Cesare Cordara a Francesco Cancellieri*, 104.

⁴⁸ Luigi Biondi, „Josephi Petrucci interamnatis e societate Jesu, et Vincentii Fugae romani selecta carmina. Accedunt epigrammata scholasticorum societatis Jesu“ [prikaz], *Giornale arcadico di scienze, lettere, ed arti* 16, Rim, listopad – prosinac 1822., 263.

⁴⁹ Vidi, primjerice, pariški *Le Journal des Sçavans*, srpanj 1778., br. 1467-1468, u kojem se Kunić naziva „un des meilleurs Latinistes de l' Italie“; leipzišku *Neue Bibliothek der schönen Wissenschaften und der freyen Künste* 22 (1778), 344-347; londonski *The Critical Review: or, Annals of Literature* 46 (prosinac 1778.), 471.

svjedoče i ponovljena izdanja u Veneciji i Beču 1784. godine te firentinsko izdanje grčkoga teksta s Heyneovim latinskim proznim prijevodom i Kunićevim metričkim uz prijevod Montija na talijanski, Voša na njemački, Popea na engleski, Aignana na francuski i Garcije-Mala na španjolski (1830.-1832. i 1837.). Suvremenik Renazzi kaže da se vrsnim prijevodom Kunićev ugled povećao i proširio po cijeloj Europi te da nitko prije njega nije uspio proizvesti tako uspješan prepjev *Ilijade*.⁵⁰

Akademiju *Occultorum*, s kojom je Kunić, kako smo naveli, bio aktivno povezan, povremeno je pohodio i Vincenzo Monti pa se ponešto o životu Odescalchijeva kruga i samome Kuniću doznaje iz njegovih pisama C. Vannettiju u Rovereto.⁵¹ Primjerice, tek su djelomičnu Montijevu pohvalu zaslužili ostali književnici, a posvemašnju Kunić, nakon što je Serassi pročitao jedno Vannettijevo pismo na latinskome tom „književnom senatu“, čiji su članovi „jadnici, ali ipak s nešto zdravog razuma, što je u Rimu rijetkost“. Među njima posebno ga cijeni *abate* Kunić, a on je „sudac od svih kompetentniji“ (4. veljače 1780.). Nakon rasprave s akademikima, osobito sa Serassijem, o Vannettijevoj knjizi žali se što je na diskusiju potrošeno sve vrijeme izleta na kojem su posjetili Odescalchijevo imanje kako bi raskošnim ručkom pozdravili 1. svibnja (pismo od 6. svibnja 1780.). Riječ je bila o Vannettijevu izdanju *Commentarius de vita Alexandri Georgii* iz 1779. o kojem je Kunić, za razliku od Serassija, imao povoljnije mišljenje pa je sastavio pohvalni epigram tiskan ubrzo u *Efemeridi letterarie*, što Monti javlja Vannettiju u pismu 3. lipnja 1780. U još dva navrata (12. i 26. kolovoza iste godine) spominje Vannettiju kako je Kunić primio njegovo pismo. Mnogo kasnije, u travnju 1807., Ugo Foscolo šalje iz Milana Montiju u Bresciju stihove Kunićeve *Ilijade*, na čemu mu Monti zahvaljuje u pismu oko 15. travnja.

Dana 20. studenoga 1782. zbio se jedan od svečanijih i uzbudljivijih događaja u životu Akademije *degli Occulti*. Nakon što je godinu dana prije u salonu Marije Pizzelli Vittorio Alfieri recitirao svoju dramu *Virginia*, odlučio je postaviti na scenu i *Antigonu* – i to na nagovor Odescalchijeve obitelji koja se pretvara u diletantsku kazališnu družinu: Baldassare je odglumio Hemonu, njegova žena Caterina Argiju, sestra Ottavia Antigonu, a sam autor pojavio se u ulozi Kreonta. Predstava je uprizorena u Palazzo di Spagna ljubaznošću tadašnjega španjolskog veleposlanika pri Svetoj Stolici P. G. Grimaldija. Iz publike je ovu izvedbu, koja je pobrala oduševljene kritike, pratio i Kunić te ju i ovjekovječio u dvanaest epigrama, a još je šesnaest epigrama posvetio Alfieriju. Talijanski je književnik visoko cijenio

⁵⁰ Renazzi, *Storia dell' Università degli studi di Roma*, 357. Takvo je mišljenje uvriježeno i danas, v. Jozef IJsewijn, *Companion to Neo-Latin Studies. Part I. History and Diffusion of Neo-Latin Literature*. Leuven: Leuven University Press, ²1990., 94; Vladimir Vratović, „*Fides* i *venustas* u Kunićevu razmišljanju o prevoditeljskim načelima“, *Umjetnost riječi* 28/3 (1984): 102; Darko Novaković, „Hrvatska novolatinska epika“, *Latina et Graeca* 8 (2005): 36.

⁵¹ Montijev *Epistolario* dostupan je na www.bibliotecaitaliana.it. Kunić se spominje u pismima br. 84 i 92 (sv. 1), 1145 (sv. 3), 3047 i 3048 (Dodatak).

Kunićevo mišljenje pa mu daje na uvid *Filipa* i možda i *Antigonu* dok su još u nastajanju, a 1783. godine, kada je u Sieni izišlo izdanje njegovih tragedija, šalje primjerke na trideset šest adresa; Kunić, Stay, Taruffi, M. Pizzelli, E. C. Knight i Odescalchi neka su od imena na sačuvanomome popisu.⁵²

Tosi pripovijeda kako prijateljstvo koje je vezalo Odescalchija i Kunića nikada nije slabjelo; naprotiv, svakim se danom povećavalo zbog uzajamnoga divljenja koje su ova dva kreposna čovjeka gajila jedan prema drugomu, natječući se u međusobnim uslugama. Osim dviju spomenutih elegija Kunić je na Odescalchija naslovio i onu o nevoljama kroz koje prolazi Družba Isusova prije ukinuća, a posvetio mu je i jednu pjesmu u hendekasilabima te je o njemu ili članovima njegove šire obitelji pisao u još ukupno 41 epigramu. Nema izravnih podataka o tome je li Kunić imao još kojega književnog pokrovitelja, no vjerojatno bi vrijedilo istraživanje usmjeriti prema nekadašnjem učeniku a kasnije kardinalu Ignaziju Buoncompagniju (1743.-1790.) s obzirom na to da u poslanicama njemu upućenima pjesnik često stavlja u središte problematiku književnoga stvaranja te mu se obraća „patrone“, a sebe naziva „cliens“. U hendekasilabima, pak, koji prate knjižicu što mu je šalje na dar on je „cliens fidelis“, a Buoncompagni „dulcis patronus“.

Sačuvana su i dva Kunićeva pisma jednom od njegovih slavnijih učenika, Luigiju Lanziju. U prvome, pisanome nedugo nakon ukinuća Družbe, 23. listopada 1773., Kunić moli Lanzija da mu javi gdje je Džamanjić, koji mu već neko vrijeme ne piše: nalazi li se u Firenci, Sieni ili Livornu. Drugo je iz kasnijega vremena (13. siječnja 1781.), zapravo Kunićev komentar i blagonaklona ocjena dviju elegija koje mu je Lanzi bio poslao.⁵³

Razumljivo je da je Kunić sve vrijeme bio u kontaktu i s Dubrovčanima, kako onima u Rimu, tako i onima u domovini. Godine 1778. šalje pismo Luki Sorkočeviću zahvaljujući mu za neku uslugu vrlo uopćenim riječima te se ne može zaključiti kakva je pomoć bila posrijedi. U pismu njegovu bratu Mihi 28. lipnja 1785. Kunić zahvaljuje na jednom dubrovačkom izdanju kojim je ostao počašćen: Miho je Sorkočević, naime, te godine u Occhijevoj tiskari objavio pohvalnu pjesmu G. Taruffija o Kunićevu prijevodu *Ilijade* (*Ad Raymundum Cunichium carmen elegiacum*) s vlastitim prijevodom na talijanski. Kunić uzvraća srdačnim riječima i visokom ocjenom prepjeva, ali žali što nije mlađi pa da uzvrati stihovima – sma-

⁵² Više o izvedbi *Antigone* i Alfierijevim vezama s Odescalchijevim društvom, osobito s Kunićem: Armando, „Aristocrazia e vita culturale“; Beatrice Alfonzetti, Novella Bellucci, „Alfieri a Roma, tra autobiografia e poetica“ u *Alfieri a Roma*, 239-281; Van Neck, „Vittorio Alfieri“; Josip Torbarina, „Oko engleskoga prijevoda jedne Đurđevićeve pjesme“ u *Zbornik radova Filozofskog fakulteta*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, 1951., 651-706; isti, „Raymond Kunić and Alfieri. Roman literary and artistic diversion in the late Settecento“ u *Friendship's Garland. Essays Presented to Mario Praz on his Seventieth Birthday*, sv. 2. Rim: Edizioni di storia e letteratura, 1966., 11-41.

⁵³ Pisma se nalaze u: Biblioteca Comunale „Mozzi Borgetti“ u Macerati, u fondu *Lettere a Luigi Lanzi*, 770, I, 387-388.

tra, naime, da mu ovako staru pisanje više ne priliči.⁵⁴ Još prije toga datuma, 3. svibnja, Sorkočeviću se sa zahvalom za četiri poslana primjerka iste knjige javio i Benedikt Stay, koji piše kako je dan ranije *abate* Kunić došao k njemu na ručak i kako su zajedno pročitali prijevod s punom pozornošću i složili se u njegovoj ocjeni.⁵⁵ Preostalo je još jedno Kunićevo pismo od 23. kolovoza 1788., poslano Sorkočevićima iz Rima u Bagni di Nocera s izraženim zadovoljstvom što će dvojica braće doći u Rim te što će moći uživati u razgovoru s njima i zahvaliti im za sva dobročinstva. Luki Sorkočeviću upućen je epigram u smrt Ruđera Boškovića iz 1787. Te je iste godine 1. listopada u devedesetoj godini života umrla Kunićeva majka. Iz njezine oporuke ne saznaje se mnogo jer je, proglašivši nasljednicima Luku Sorkočevića i Ivana Staya, zahtijevala samo da „izvrše sve ono što im je rekla usmeno“. U samome se tekstu oporuke svećenik Kunić, koji je tada njezin jedini živi potomak, ne spominje, no moguće je da u pismu Luki Sorkočeviću iz 1788. godine Kunić zahvaljuje i što se pobrinuo za izvršenje majčine posljednje volje.⁵⁶ U Rim je nakon dvadeset godina izbivanja godine 1790. stigao Kunićev prijatelj i nekadašnji učenik Bernard Džamanjić u svojstvu poklisara Dubrovačke Republike, za koju je trebao riješiti spor sa Svetom Stolicom. Zanimljiva je sličica koju Appendini donosi u njegovu životopisu, o trojici starih prijatelja i svećenika – Džamanjiću, Kuniću i Benediktu Stayu – na koje su, kada bi išli gradom, bilo pješke, bilo vozeći se kolima, prolaznici pokazivali prstom ushićeni što uživo vide „taj čuveni trijumvirat“.⁵⁷ Iz istoga razdoblja potječe Stayevo pismo Mihi Sorkočeviću (30. studenoga 1790.) s vijestima da njegov nećak, Antun Sorkočević, svakoga tjedna dolazi k njemu na nedjeljni ručak na kojem se sastaju Dubrovčani u Rimu: pridružuju im se, naime, njegov brat, zatim Kunić, mladi Petar Frano Aletin i Džamanjić.⁵⁸ Prema Sorkočeviću car Josip II. svojedobno je uputio pismo Kuniću i Stayu, kao glasovitim poznavateljima latinskoga, s molbom da razriješe jednu jezičnu nedoumicu u natpisu koji je trebalo iskovati na medalji.⁵⁹ Jedna je vijest vezana uz Marka Faustina Galjufa (1765.-1834.) i starinu Kunića, koji na pjesničkome sastanku u Arkadiji 1792. godine otkriva u njemu talent za improviziranje u latinskim stihovima. Od prvoga soneta G. G. de Rossija koji je Galjuf na Kunićev poticaj smjesta preoblikovao u dva latinska distiha, postat će uskoro jedan

⁵⁴ V. Miović-Perić, *Ulomci korespondencije*, 43, 46. Sličan je motiv – o predubokim godinama da bi još uvijek nizio stihove – utkao i u elegiju upućenu upravo Sorkočeviću, za talijansku zbirku prigodnica u čast Camilla Grittija, 1788.

⁵⁵ DAD, *Obiteljski arhivski fond Bizzaro*, AB2, br. 5.

⁵⁶ DAD, *Testamenta notariae*, 10.1, sv. 85, fol. 20rv.

⁵⁷ Appendini, *De vita et scriptis Bernardi Zamagnaë*, 33.

⁵⁸ Arhiv HAZU, *Ostavština porodice Kaznačić*, XV-21/A IV, br. 38. Pismo spominje i Žarko Muljačić, „O Petru Franu Aletinu (1768-1836)“, *Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku* 8/9 (1962): 626, ali pogrešno smatra da je spomenuti Benediktov brat Kristo, jer Kristo je umro 1777. godine. To može biti Frano, Marin (isusovac do ukinuća) ili Ivan Stay.

⁵⁹ V. Sorkočević, *Elogio*, 42.

od najvećih improvizatora koje je slavila talijanska književna republika.⁶⁰ Kunić je također Stayevim posredstvom usmeno preporučio svojeg učenika L. Cosintija za predavača građanskoga prava dubrovačkom Senatu, koji 1793. želi osnovati Pravničku školu u gradu.⁶¹ Sačuvano je i jedno Stayevo pismo Antunu Sorkočeviću (30. srpnja 1793.)⁶² u kojem spominje kako mu je Kunić donio primjerak tiskanoga posmrtnog govora njegovu bratu Franu, djelo Miha Sorkočevića – koji će na isti način godinu kasnije komemorirati i Kunićevu smrt.

Dodatne podatke o Kunićevu životu u posljednja dva desetljeća 18. stoljeća nalazimo u spisima engleske književnice i prevoditeljice Ellis Cornelije Knight, koja je tada živjela u Rimu. S Kunićem se vjerojatno upoznala prilikom kojeg od salon-skih ili akademskih druženja koja su istodobno pohodili. On joj je posvetio nekoliko epigrama u kojima hvali njezino slikarsko umijeće te poznavanje klasičnoga grčkog, latinskog i talijanskog jezika.⁶³ Ona je pak mnogo godina kasnije u svojoj autobiografiji ostavila dragocjenu i dirljivu uspomenu u kojoj s puno topline i pronicavosti ocrtava njegov lik i osvjetljava njegov karakter:

Čistoća uma, svetost vladanja i nedužna veselost, koje su se isticale u Kunićevu karakteru, bile su razlog, da su ga svi voljeli i štovali. Njegovi su osjećaji bili žestoki, a od prirode je bio veoma nagle ćudi; ali dubok smisao za religiju, koji je utjecao na njegov život i na njegovo vladanje, davao mu je veliku vlast nad samim sobom, koju je još više jačala njegova prirodna poniznost i jedinstvena umjerenost. U odmaklo doba života, kad sam ga ja upoznala, njegov stas i crte njegova lica bili su još lijepi, a njegova je mašta bila živa i poetična, kao što je mogla biti, kad mu je bilo 25 godina. Umro je, koliko se sjećam, g. 1796. od duge i mučne bolesti, koju je skrivao i podnosio s najvećim strpljenjem i smirenošću, tako da samo veoma kratko vrijeme pred smrt nije izlazio iz kuće. Njegova su čuvstva, po prirodi njegove profesije, bila ograničena na prijateljstva, a po svojoj toplini i iskrenosti, više su naličila onima drevnih nego modernih vremena. Bio je tako nesebičan, da se nikad nije otimao o bogatstva ili odlikovanja, a nije ih čak ni želio, premda je u svoje prijatelje ubrajao mnoge utjecajne osobe na visokim položajima. Družio se samo s čestitim ljudima, a budući da nije bio željan slave, radije se povlačio od svijeta, nego što je hrabrio približavanje novih znanaca, koji su se divili njegovu talentu. Ali ovo općenito povlačenje od svijeta nije značilo, da on taj svijet nije volio. Bio je neobično otvoren i dobitiv

⁶⁰ V. Đuro Körbler, „Dubrovčanin Marko Faustin Galjuf (Gagliuffi), posljednji naš znatniji latinist (1765.-1834.)“, *Rad JAZU* 194 (1912): 191.

⁶¹ Više o tome u: Žarko Muljačić, „Dubrovačka ‚Pravnička škola‘ (1794-1808)“ u *Iz dubrovačke prošlosti*, Zagreb: Matica hrvatska, 2006., 144.

⁶² DAD, *Obiteljski arhivski fond Bizzaro*, AB2, br. 4.

⁶³ Iscrpan prikaz života engleske književnice, sastavljen prema izdanju njezine autobiografije koju su priredili J. W. Kaye i J. Hutton (*Autobiography of Miss Cornelia Knight, lady companion to the Princess Charlotte of Wales. With extracts from her journals and anecdote books*. In two volumes, London: W. H. Allen and Co., 1861), donosi Torbarina u svojoj studiji „Oklo engleskoga prijevoda jedne Đurđevićeve pjesme“: 663-665, 684-704.

u mišljenju o drugima, i ja držim, da je on zapravo zamišljao, da i ostali imaju iste vrline ili možda i veće od onih, za koje je – zahvaljujući bistrini svog uma – morao biti svjestan da ih sam posjeduje.⁶⁴

Kunić je do pred samu smrt predavao retoriku i grčki jezik na papinskom učilištu i do pred samu je smrt pisao. Iako je jasno, kada se njegov opus sagleda u cijelosti, da se većinom književnih žanrova u kojima se okušao bavio u različitim etapama svojega pjesničkog djelovanja, ako bi se željelo grubo pojednostavnjivati, moglo bi se reći da je u „dužim“ vrstama (čemu pripadaju mnoge elegije i heksameterske pjesme, često nabožne tematike) više stvarao u mlađoj i srednjoj dobi, bruseći usporedo prevoditeljsko umijeće okrunjeno prijevodom *Ilijade*, a da je kratka forma epigrama dominirala u posljednja dva desetljeća njegova života, nakon što je postao sekularni svećenik i otvorio se češćim druženjima u književnim i kulturnim krugovima svjetovnoga Rima. Posljednji njegovi epigrami koji se mogu datirati sastavljeni su u prvoj polovini 1794. godine i posvećeni Teresi Bandettini Landucci, pjesnikinji improvizatorici koja je te godine u Rimu gošća salona Odescalchi, a zatim je primljena u Arkadiju kao Amarilli Etrusca.

Životopisci spominju da je Kunić nekoliko mjeseci prije smrti bolovao od teške bolesti koju je strpljivo podnosio.⁶⁵ Brigu za nj u posljednjim danima preuzeo je Baldassare Odescalchi, koji je, ne štedeći novca ni napora, skrbio da ima u izobilju sve što mu je bilo potrebno. Nije izostala ni pomoć drugih prijatelja. Kunić je umro 22. studenoga 1794., prenijevši svoju književnu ostavštinu i povjerivši svoju posljednju volju Giuseppeu Marottiju, nekadašnjem učeniku a potom prijatelju, tada profesoru retorike na Rimskome kolegiju. Proglasio ga je izvršiteljem oporuke i namijenio određenu svotu novca da svakodnevno služi misu za spas njegove duše, a tu obavezu nakon Marottija ima preuzeti učenik Rimskoga seminara prema odabiru tadašnjega generalnog vikara Rima. Uz skroman obred prema vlastitoj želji, Kunić je pokopan u bazilici Svetih apostola, koja mu je bila župna crkva i u kojoj su Odescalchi imali *ius patronatus* nad oltarom svetog Antuna Padovanskog.⁶⁶

*

U više je navrata u našoj književnoj historiografiji citiran epitaf koji je u počast svojem učitelju sastavio Stefano Antonio Morcelli, „inscriptionum Latinarum

⁶⁴ Torbarinin prijevod, isto: 685-686; u izvorniku, *Autobiography of Miss Cornelia Knight*, sv. 2, 338-339.

⁶⁵ Tosi navodi da je patio od problema s urinarnim traktom, a umro od posljedica moždanog udara; Tosi, *De vita Raymundi Cunichii*, XXII-XXII.

⁶⁶ Renazzi, *Storia dell' Università degli studi di Roma*, 357. Za podatak o kapeli obitelji Odescalchi u bazilici vidi *Diario ordinario*, 2286, Rim, 26. studenoga 1796, 18. Sudbina je htjela da u istoj bazilici, koja pripada redu franjevac konventualaca, leži i nekadašnji njihov redovnik papa Klement XIV, potpisnik ukinuća Družbe Isusove. U crkvi se nalazi i grob znamenitoga kardinala Bessariona. Kada je u pitanju dan Kunićeve smrti, još je Maixner upozorio da Appendini, *Notizie*, 173 i Vicko Adamović, „Rajmund Kunić“, *Slovinac* 6/5 (1883), 74 pogrešno donose datum 22. rujna. V. Maixner, „Život i rad Rajmunda Kunića“, 126.

summus artifex et magister“, kako ga naziva vlasnik primjerka njegove knjige *Electorum libri II* pohranjena danas u dubrovačkome Državnom arhivu. Natpis Kuniću nalazi se u petome svesku Morcellijevih *Opera epigraphica*, koji je pod naslovom *Parergon inscriptionum novissimarum ab anno MDCCLXXXIII Andreae Andreii rhetoris cura editum* izišao u Padovi 1818. godine. Prvi je put bio objavljen tiskom ranije, u prvome dijelu izdanja *Rime di Giulio Cesare Cordara* 1805., kada je priređivač Mauro Boni za ogled odabrao Morcellijeve epitafe Kuniću i Boškoviću te dodao i vlastiti Cordari.⁶⁷

U nas ga prvi – i to prema Morcelliju – prenosi Ljubić, zatim Vicko Adamović u svome kraćem životopisu R. Kunića u *Slovincu*, pa Maixner te kasnije Knezović i Vratović, a faksimil iz Bonijeva izdanja tiska Vekarić u spominjanome radu o Kunićevu podrijetlu.⁶⁸ U transmisiji teksta natpisa došlo je, međutim, do sitne zabune, kojoj će se ovdje ponuditi ispravak. Maixner, a prema njemu i Vratović, za broj Kunićevih godina u devetome retku natpisa donosi „LXXV“ umjesto, kako je u Morcellija, „LXXVI“. Maixner se pri citiranju pozvao na „Slovinac 1883 str. 74 i 1882 br. 26.“⁶⁹ Od ta dva članka koja spominje, onaj iz 1883. već je navedeni Adamovićev monografski prikaz o Kuniću na stranicama 73 i 74, gdje se Morcellijev natpis donosi u cijelosti točno. Drugi je izvor, iz 1882. godine, Adamovićev odjeljak iz veće cjeline „Gragja za istoriju dubrovačke pedagogije“, koja je toga petoga godišta izlazila u *Slovincu* u nastavcima (ovdje iz broja 26, stranica 403), gdje doista stoji da je Kunić „Vixit Annos LXXV“, ali natpis koji je otisnut nije Morcellijev. (Adamović je iznad njega naveo upravo Ljubića kao jednu u nizu referenci o Kunićevu životu, ali nije zabilježio odakle je preuzeo epitaf.) Riječ je zapravo o natpisu koji – osim u tom Adamovićevu članku iz 1882. godine – drugdje dosad nije objavljivan, a može se naći na fol. 10r u rukopisnoj zbirci naslova *Memoriae nonnullorum Rhacusanorum et exterorum doctrina et virtute praestantium B. S.*⁷⁰

⁶⁷ Stefano Antonio Morcelli, *Parergon inscriptionum novissimarum*. Patavii: Typis Seminarii, 1818., 112; *Rime di Giulio Cesare Cordara*, sv. 1. Venezia: A spese di Giustino Pasquali q. Matio, 1805., 376. Zanimljiva je, inače, Morcellijeva povezanost s Dubrovnikom, gradom u kojem je odradio jedan dio isusovačke magistarske prakse (1762.-1765.). Profesorom govornništva na Rimskom kolegiju postao je malo prije ukinuća Družbe, a zatim je prihvatio posao bibliotekara kardinala Albanija, koji mu je bio i mecena. Godine 1790. odlazi na dužnost prepošta u rodni Chiari. Kada je 1799. godine umro dubrovački nadbiskup Ludovik Spagnoletti, dubrovački Senat odabrao je Morcellija za njegova nasljednika. Morcelli je međutim ponudenu čast odbio. Detaljno o toj epizodi piše njegov biograf Baraldi, koji opisuje kako ni nadbiskupski palij ni ukazana čast ni usrdne i vrlo ljubazne a uporne molbe najuglednijih Dubrovčana nisu uspjele odvojiti Morcellija od njegovih sugrađana pa je o tome i u svojem dnevniku ostavio vrlo kratak zapis: „29 Luglio Lunedì. In questo giorno mi arrivò lettera del Rettore e Consiglieri della Repubblica di Ragusi, con cui mi davan parte d' avermi nel lor Senato eletto Arcivescovo della loro Metropoli: risposi subito rinunziando a tal onore“; Giuseppe Baraldi, *Notizia biografica di Stefano Antonio Morcelli*. Modena: Per gli eredi Soliani tipografi reali, 1825., 37-38.

⁶⁸ Ljubić, *Dizionario biografico*, 94; Adamović, „Rajmund Kunić“, 74; Maixner, „Život i rad Rajmunda Kunića“, 127; Knezović, „Rajmond Kunić pjesnik i prevodilac“, 345; Vratović, „Veliki hrvatski pjesnik latinskog izraza“, 77; Vekarić, „Podrijetlo Stjepana-Rajmunda Kunića“, 203.

⁶⁹ Maixner, „Život i rad Rajmunda Kunića“, 127.

⁷⁰ DAD, *Osobni arhivski fond Pavlović*, 283, sv. 40. Jedan se primjerak zbirke, pod istim naslovom, nalazi

Inicijali stoje za njezina autora Vlaha Stullija (1768.-1843.), a da je riječ i o njegovu autografu, zaključujem sravnjujući ga s dva pisma iz dubrovačkog Arhiva potpisana „Biaggio Stulli“ (jedno od 11. lipnja 1799., a drugo od 5. studenog 1840. godine).⁷¹

Iako je, kao što je već rečeno, Morcellijev natpis često pretiskivan, ovdje se radi usporedbe donose tekstovi obaju epitafa. Primijetit će se da razlika u broju godina proizlazi iz toga što je Stulli precizniji pa računa godine, dane i mjesece Kunićeva života, dok je Morcelli zanemario razliku od dva mjeseca koja bi nedostajala do njegova broja. Morcellijev natpis glasi: „MEMORIAE / RAIMVNDI · CVNICHII / DOMO · RAGVSIO / QVEM · SOCIETAS · IESV · ROMAE · ALVMNVN / A · PVERITIA · SVSCEPT / PIETATIS · ET · INNOCENTIAE · LAVDE · FLORENT- TEM / ARTIBVSQVE · OPTIMIS · IMBVTVM / EDVXIT · AD · GLORIAM / VIXIT · ANN · P · M · LXXVI · / RHETOR · IN · VRBE · FVIT · ANN · XXXXV · / QVO · MAGISTRO · CLARI · VIRI · GLORIANTVR / IDEM · NVLLI · PO- ETARVM · LATINORVM · SVI · TEMPORIS / SECVNDVS · HABITVS · EST / DECESS · X · KAL · DEC · AN · M · DCC · LXXXIII · / BONORVM · OMNIVM · LACRIMIS HONESTATVS / SODALES · VETERES / COLLEGAE · MITISSI- MO · INTEGERRIMO / FAC · CVR“. Stullijev je natpis: „Memoriae Aeternae / Raymundi Cunichii / Rhacusani / E · Societate · Iesu / Magna Innocentiae Et Pietatis Laude · Florentis / Qui Graecas Et · Latinas Literas · Singulari Plausu / In Urbe Rom. Ann. XLV · Docuit / Idem Rhetor Et · Poeta Summus Et · Elegans / Et Scriptis Editis · Edendisque / Celebriorum Poetarum Famam / Roma Iudice Assequutus Est / Cujus Mortem Acerbissimam / Veteres Sodales / Et · Sui · Olim · Auditores Virtute Et · Genere Praestantes / Lacrymis Et · Luctu · Honestarunt / Vixit · Ann. LXXV. Men. IX · D. XXIX / Et Decessit Romae X · Kal. Decemb. M · DCC · XCIV“.⁷² Postoji još jedan (dosad neobjavljen) književni epitaf, koji je u

u Österreichische Nationalbibliothek, Cod. Ser. n. 4507 (v. <http://www.ksbm.oeaw.ac.at/wienonb/noe/katsn1b.htm> (28. rujna 2012.)) s napomenom da je rukopis „1906 von Prof. Dr. Vicko Adamovich gekauft“).

⁷¹ DAD, *Litterae privatae saec. XVIII*, F. X/3, br. 298; DAD, *Obiteljski arhivski fond Bizzaro*, AB3.

⁷² Nažalost, Morcellijev natpis, za koji Ljubić kaže: „A Roma leggesi di lui la seguente iscrizione“ (Ljubić, *Dizionario biografico*, 94) pa je do izdanja u Knezovića došao s riječima: „Prijatelji su mu nešto kasnije postavili na grob mramornu ploču s natpisom“ (Knezović, „Rajmond Kunić pjesnik i prevodilac“, 345), uzaludno je danas tražiti bilo u bazilici Svetih apostola, bilo u monografiji Ippolita Mazzucca *Iscrizioni della Basilica e convento dei Santi Dodici Apostoli in Roma: con commento storico-religioso*. Rim: L'Apostoleion, 1987. Tijekom boravka u Rimu u listopadu 2009. godine, u razgovoru sa samostanskim arhivistom dobila sam informaciju da je početkom 19. stoljeća u crkvi iznova popločan pod pri čemu se nije vodilo osobita računa o većini grobova i natpisa. Ipak, prema njegovu mišljenju, da je Morcellijev natpis doista bio postavljen u crkvi, nalazio bi se i u spomenutoj publikaciji I. Mazzucca. Za buduća istraživanja o Kunićevu životu, njegovim dužnostima nakon ukinuća Družbe i pokopu u toj župi uputio je, kao na najizgledniji izvor, na Arhiv Generalnoga vikarijata grada Rima na Lateranu. Što se tiče središnjega, Rimskog arhiva Družbe Isusove, osim što sam ondje konzultirala nekoliko rukopisa s Kunićevim djelima u fondu *Opera Nostrorum*, koji okuplja teološka, filozofska i književna djela isusovaca, drugih dokumenata o Kuniću nije bilo, što se, kako mi je ondje rečeno, smatra logičnim s obzirom na to da je umro u razdoblju u kojem je Družba bila ukinuta.

Kunićevu čast sastavio njegov bratić, dubrovački povjesničar Miho Milišić: „D O M. Raymundo Cunichio civi Ragusino, viro probo, ac leni faciliq̄ue ingenio. Ille quidem cum primos adolescentiae attigisset annos, Societatis Jesu suscepit institutum, ubi emenso feliciter studiorum cursu, quam maxime excelluit Latinae, et Graecae linguae dignitate, atque amplitudine. Homeri Iliadem, tanta fide, et venustate Latino carmine est interpretatus, ut doctissimi viri eam magnopere admirati sint, ac laudarint una cum multis aliis praeclarissimis editis operibus. Quapropter summo litteratorum plausu celeberrimis bonarum artium totius Europae coetibus adscitus est, ac in Romano lyceo eloquentiae princeps renunciatus. Aureae profecto aetatis oratoribus et poetis comparandus. Gravi correptus morbo obiit, magna sui nominis gloria, ac perpetuo patriae ejus ornamento. Michael Millisich ipsius consobrinus moerens posuit“.⁷³

Ostao je i niz pjesničkih svjedočanstava Kunićevih prijatelja i učenika koji kome-moriraju njegovu smrt. Odescalchi je, primjerice, godine 1810. objavio izbor iz svoje poezije, uvrstivši i pjesmu *In morte di Perelao Megalense sig. ab. Raimondo Cunich canzone* – u arkadijskoj maniri sročeni iskaz dubokoga poštovanja i tuge, koji završava recima: „Arcadi e noi piangiam? Pianger non lice / Chi ride in Ciel felice. / Sol tristi noi che nel cammino alpestro / Face più non abbiam guida o maestro“. Među učenicima, kojima je bio „incomparabile amico“ i „amantissimo precettore“, uspomenu mu posvećuju F. Guadagni (*De Raymundo Cunichio non ita pridem vita functo elegia Josepho Marotto V. Cl. nuncupata*) i odvjetnik Berardi (*Alla memoria dell'abate Raimondo Cunich un suo discepolo sonetto*). U Arkadiji – osim spomenutoga govora koji je na sjednici u njegovu čast održao A. Chigi – sastavlja elegiju i Galjuf (*Benedicto Stay [...] in Raymundum Cunichium bonis omnibus ereptum*), a u Dubrovniku mu smrt stihovima obilježavaju vjerni Džamanjić (s jedanaest epigrama) i F. M. Appendini (*In obitum Raymundi Cunichii ad Michaellem de Sargo*).⁷⁴

Postojala su, prema rekonstrukciji koju na temelju pojedinih izvora izlaže Prijatelj, tri „dubrovačka“ portreta Rajmunda Kunića. Prvi je, kako tvrdi Appendini, izradio dubrovački slikar Petar Katušić u Rimu, po svemu sudeći između 1785. i 1788. godine. Taj je portret zagubljen, a onaj koji je prema njemu naslikao Carmelo Reggio, vjerojatno između 1802. i 1805., ukraden je 1989. iz Znanstvene knjižnice u Dubrovniku zajedno sa slikama R. Boškovića i B. Džamanjića. Pre-

⁷³ Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, R 3419, *Miho Milišić: Mescolanze, parte III*, 414, 420, 565. Milišićeva majka Marija bila je sestra Kunićeve majke Margarite; Vekarić, „Podrijetlo Stjepana-Rajmunda Kunića“, 201.

⁷⁴ Baldassare Odescalchi, *Poesie profane e sacre*. Roma: Presso Francesco Bourliè, 1810., 14-18. Berardi-jevi i Guadagnijevi stihovi izlaze u časopisu *Antologia Romana* 21(1795), 28: 221-222 odnosno 47: 369-375. Džamanjićevi su epigrami objavljeni u izdanju Appendini, *De vita et scriptis Bernardi Zamagnae*, 242-245, a Appendinijevu je pjesmu tiskao Miroslav Marković, „Poetae Latini Dalmatiae inediti“, *Živa antika* 2.2 (1952): 301-307. Usp. i Veljko Gortan, „O tekstu Appendinijeve elegije spjevane prilikom Kunićeve smrti“, *Živa antika* 4/1 (1954): 191-193.

ostali su crtež i litografija koje je pripremio Petar Frano Martecchini za izdanje *Galleria di Ragusei illustri* (1841.) te kopija Katušićeva portreta koju je načinio nepoznati slikar (K. Prijatelj pretpostavlja da bi to mogao biti Rafo Martini) u samostanu Male braće.⁷⁵ No Kunićev se portret osim toga čuvao i u prostorijama Akademije Arkadije u Rimu. Kako izvještava Fabi Montani 1852., običaj prikupljanja portreta preminulih članova Arkadije (slika bi se pritom zatražila od njihove obitelji ili prijatelja) i njihova postavljanja na zidove Akademijinih dvorana ustanovljen je oko 1770. godine. U doba u kojem on piše Kunićev se portret (kao i Stayev i Džamanjićev) nalazio ondje, označavajući kustodijat L. Godarda (generalni kustos 1790.-1824.).⁷⁶ O jednome je svojem portretu Kunić doista i ostavio svjedočanstvo, u epigramu u kojem apostrofira „Leucona“, slikara kojemu je posvetio još nekoliko sastavaka.⁷⁷

Poeta de sua imagine a Leucone picta

*Nunquam forma mihi placuit mea: nunc placet, hercle,
Illa tua, Leucon, tam bene picta manu;
Qualiscumque, satis pulchra est in imagine ficta,
Quam verae formam cernimus assimilem.*⁷⁸

Britkost i sklonost ironiji utemeljene na racionalnom i realističnom poimanju svijeta, koje se prepoznaju u ovoj pjesmi, obilježavaju velik dio Kunićeva cjelokupnog, a posebno epigramatskog opusa. Moglo bi se reći da je to jedna od dominantnih osobina njegova stvaralaštva, uz stalno zagovaranje vrijednosti i načela kršćanske etike te čvrstu ukorijenjenost u antičku i humanističku književnu tradiciju – odlike u kojima se najbolje ogleda njegov svećenički i profesorski životni put.

⁷⁵ Appendini, *Notizie*, 212; Kruno Prijatelj, „O portretu Rajmunda Kunića“, *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku* 34 (1996): 211.

⁷⁶ Francesco Fabi Montani, „Intorno ad alcuni ritratti di recenti arcadi illustri collocati nella sala del serbatoio“, *Giornale arcadico* 126 (1852): 359-379, spomen Kunića na 360. i 363. V. i Stanojević, *Kraj književnosti starog Dubrovnika*, 18, gdje se referiranjem na osnovni arhivski izvor o djelovanju Akademije, *Atti arcadici*, prenosi kako je na sjednici upriličenoj 13. travnja 1795. povodom Kunićeve smrti A. Chigi održao posmrtni elogij, a nekoliko pastira, među kojima i Galjuf, čitalo stihove u pjesnikovu čast; „tom prilikom u salu je unesen i Kunićev portret“. Sva materijalna ostavština Akademije Arkadije danas je pohranjena u rimskoj Knjižnici Angelica.

⁷⁷ Iza pseudonima Leucon vjerojatno se krije Carlo Bianconi, bolonjski arhitekt i slikar koji je boravio u Rimu 1777. i 1778. godine i koji je pod nekim svojim djelima ostavljao potpis „Leukon epoei“. Sergio Samek Ludovici, „Bianconi, Carlo“, *DBI*, sv. 10. Roma: Istituto della Enciclopedia italiana, 1968., s. v.

⁷⁸ *Pjesnik o svojoj slici, koju je naslikao Leukon. Nikad mi se nije sviđao vlastiti izgled, a sad mi se, doista, sviđa, / kad si ga ti, Leukone, tako dobro naslikao. / Kakav god da je, dovoljno je lijep na umjetničkoj slici / izgled za koji vidim da nije sličan stvarnomu; Epigrammata Raymundi Cunichii Ragusini nunc primum in lucem edita.* Ragusii: Typis Antonii Martecchini, 1827., 150.

New contributions to Rajmund Kunić's biography

Irena Bratičević
Department of Classical Philology
Faculty of Humanities and Social Sciences
Ivana Lučića 3
10000 Zagreb
Croatia
E-mail: irena.braticevic@ffzg.hr

Summary

The life of the Dubrovnik Croatian Latin writer Rajmund Kunić (1719-1794) has hitherto been discussed in commemorative publications, lexicons and encyclopaedias, as well as literary historical studies. Kunić entered the Jesuit novitiate in 1734 in Rome. Following the completion of his studies of grammar, rhetoric and philosophy, he lectured in Fermo 1742/43, from where he moved to Città di Castello. By 1747/48 he was appointed professor of literature in Florence. In the following year he began theological studies during which, from 1751, he lectured in the Novitiate of St Andrew on the Quirinal Hill. In 1765 he was appointed Professor at the Roman College and it was during that period, in 1773., that the Jesuit order was abolished. This event marked a major turning point in his life and in his literary activity: although he remained a priest and continued to teach, Kunić established a close relationship with aristocratic and salon circles of Rome, especially the salon of Maria Pizzelli and the circle around Baldassare Odescalchi. In these social circles Kunić was highly respected for his erudition and levelheadedness. A study of his literary oeuvre reveals that he by and large abandoned longer poetic forms, such as elegy and carmina; he published his famous rendition of the Iliad and turned his attention to epigram as a form especially suitable for salon socializing. This essay also reveals hitherto unknown information that expands the knowledge of Kunić's life. Thus the manuscript with the working version of an Italian poem confirms his interest in Italian poetry, hitherto known only from his contemporaries' statements. Furthermore, a transcript of Baro Bošković's poetry written in Kunić's handwriting has been found. Benedikt Stay's letters reveal details about their social encounters in Rome, and the collection of Kunić's autographs contains, among other things, a petition to the Congregation for Index. There may be a portrait of Kunić in the estate of the Academia Arcadia of Rome.

Keywords: Rajmund Kunić, Dubrovnik, Rome, Jesuit order, Croatian Latin literature, eighteenth century